

Nr 275.

Af herr **Kobb** och friherre **Palmstierna**, *om skrifvelse till Kungl. Maj:t i fråga om omgestaltning af rikets officiella statistik.*

Vid sistlidna riksdag väcktes af undertecknade, med instämmande af herr Axel Schotte, en motion angående anslag för anordnande af en finansstatistik inom finansdepartementet. Denna motion afslogs under hänvisning till den s. k. statistiska kommitténs då ännu pågående utredning.

Nämnda kommitté har nu till Kungl. Maj:t öfverlämnat sitt den 7 september 1910 dagtecknade betänkande, hvilket bland annat innefattar förslag till en allmän finansstatistik; börande en sådan statistik, enligt kommitténs mening, dock icke förläggas till finansdepartementet utan till det af kommittén föreslagna statistiska centralämbetsverket. Något förslag till innevarande års riksdag i anledning af kommitténs betänkande är emellertid, enligt hvad af bilaga till statsverkspropositionen, 7:de hufvudtiteln, framgår icke att vänta.

Ännu ett år kommer det alltså — minst — att dröja, innan Riksdagen har att emotse kunglig proposition i det viktiga och enligt mångas mening angelägna ämne, hvarom nu är fråga. Huru beklagligt detta än är, skulle vi dock nu låta oss därmed nöja, därest vi vore förvissade om, att verkligen ett antagligt förslag till finansstatistik skulle till nästa år föreligga. Men då ingen annan officiell utredning är förebrägt, hvarpå ett förslag i ämnet kan byggas, än den som verkställts af statistiska kommittén, och då denna utredning ur flera synpunkter sedt knappast torde kunna anses för tillfredsställande, äro våra förhoppningar om ett godt förslag nästa år mycket små. För att icke saken må fördröjas mer än nödigt är, tillåta vi oss därför att ännu en gång besvåra Riksdagen med en framställning rörande densamma. På grund af inträdda förändrade förhållanden blir dock denna framställning i visst afseende mera omfattande än fjolårets.

En af vårt lands främste fackmän, aktuarien I. Flodström, som, själf lifligt intresserad af en god lösning af frågan om den officiella statistikens allmänna organisation, under flera år gjort denna fråga till föremål för särskildt studium och som besitter en mångårig praktisk erfarenhet på det statistiska området, har gjort ett uttalande beträffande statistiska kommitténs betänkande, hvaraf vi erhållit del och som här må i sin helhet inrymmas. Det lyder sålunda:

»Om statistikens allmänna organisation. Några anteckningar med anledning af statistiska kommitténs år 1910 afgifna betänkande.

Statistiken är en vetenskaplig metod att genom siffersammanställningar undersöka och utreda tillståndet och utvecklingen på något visst verklighetsområde samt söka finna sammanhanget mellan företeelserna därinom.

De ämnesområden, inom hvilka den statistiska undersökningsmetoden med fördel kan användas, äro af den mest mångskiftande natur. Sålunda kan man tala om meteorologisk, biologisk, medicinsk, forstlig och annan *vetenskaplig* statistik, hvaraf skilda vetenskapsgrenar betjäna sig för sina särskilda ändamål; *administrativ* statistik (i inskränkt bemärkelse), som vissa grenar af den offentliga förvaltningen äga behof af för vinnande af en klar öfversikt öfver förhållandena å sina egna verksamhetsområden och såsom exempel hvarpå kunna nämnas statistiken öfver statens järnvägar, öfver posten, telegrafan, lots- och fyrinrättningarna, statens jordbruksdomäner, statens skogsdomäner, postsparbankens och riksbankens rörelse; *inspekterande* statistik, såsom bank-, försäkrings- och sjukkassestatistiken, statistiken öfver socker-, maltdrycks- och brännvinstillverkningen, framdeles möjligen äfven sparbanksstatistiken, fattigvårdsstatistiken och statistik öfver fromma stiftelser; samt slutligen hvad man skulle kunna sammanfatta under benämningen *politisk* statistik, nämligen dels den allmänna ekonomiska statistiken med alla dess underarter, jordbruks-, fiskeri-, mejeri-, skogs-, bergverks- och industristatistik, statistiken öfver enskilda järnvägar, öfver sjöfarten, öfver handeln (samt öfver bankväsendet och försäkringsrörelsen, hvilka nyss nämnts såsom tillhörande inspektionsstatistiken), dels den kulturella statistiken, såsom beträffande rättsväsendet, undervisningsväsendet, hälso- och sjukvården, dels äfven social och i trängre mening politisk statistik, såsom arbetarstatistik, fattigvårdsstatistik, befolknings-, val- och finansstatistik. Den administrativa, den inspekterande och den politiska statistiken pläga sammanfattas till hvad man kallar officiell statistik.

Huru hela denna omfattande officiella statistik bör till hvar och en

af sina särskilda grenar inom sig organiseras, de frågor hvarje gren bör uppställa till besvarande och sätten för besvarandet af desamma, är ett synnerligen omfattande problem, hvares fullständiga lösande, utan att på grund af förhållandenas föränderlighet någonsin kunna bli definitivt, förutsätter, så högt utveckladt som det nationella lifvet numera är, en allvetenhet som ej hos någon vare sig enskild människa eller offentlig institution, icke ens en specialkommission, finnes eller *kan* finnas. Det enda sättet att komma till rätta med detta problem är att upplösa det i lika många detaljproblem som de ämnen äro, hvilka utgöra föremål för statistisk behandling, och låta dessa hvart och ett för sig i hufvudsak och till sina allmänna drag lösas af den eller de myndigheter, åt hvilka resp. ämnes statistiska behandling anförtros. Så mycket viktigare är det att det i hvarje fall blir den lämpligaste myndigheten som får denna angelägenhet om hand, och därmed är man inne på frågan om *den officiella statistikens yttre organisation*. Detta är en praktisk fråga, en lämplighetsfråga, som naturligtvis måste komma att under olika omständigheter något olika besvaras.

Den statistiska kommitté, som år 1905 tillsattes i ändamål att utreda, »huru inom rikets officiella statistik största möjliga enhet och planmässighet i arbetet äfvensom ökad skyndsamhet vid publikationen må kunna åstadkommas», och som därvid erhöi i uppdrag att särskildt tillse, »huruvida ej åt statistiska tabellkommissionen kunde gifvas en mera fackmässig sammansättning», har i sitt den 7 september 1910 daterade slutbetänkande rörande statistikens allmänna organisation kommit till en slutsats, som kan sammanfattas i ordet »centralisering», sammanförande af samtliga eller flertalet viktigare grenar af den officiella statistiken i ett verk (betänkandet, sid. 68, not). Enär dock kommittén, om än såsom synes motvilligt och i strid med de principer den utvecklats, med vissa undantag vill afstå från centralisering af administrations- och inspektionsstatistiken och inskränker sig till förordande af så godt som all här s. k. politisk (allmänekonomisk, kulturell och social) statistiks sammanförande i ett statistiskt centralverk, skall i det följande hufvudsakligen hänsyn tagas blott till sistnämnda slag af officiell statistik.

Såsom förut framhållits, är statistiken en efter vissa särskilda principer arbetande vetenskaplig undersöknings- och utredningsmetod. Så länge förhållandena på det eller de områden, som utgöra föremål för statens verksamhet, äro enkla och lätt öfverskådade, behöfves ingen statistik alls; några särskilda undersökningar vare sig af det ena eller andra

slaget äro icke behöfliga, och politiken skötes så att säga »på känn». Men med stigande ekonomisk och kulturell utveckling blir det icke längre möjligt att på detta sätt tillfredsställa de samtidigt stigande krafven på precision, reda och real sakkunskap i det politiska arbetet, och det blir regeringsmaktens uppgift att se till, att de oeftergifbara krafven på realism i förvaltningsväsendet på ett nöjaktigt sätt tillgodoses. Ett ovärderligt hjälpmedel härvid är såväl fortlöpande, i allmänhet helst årlig statistik på förvaltningsväsendets skilda områden som vid behof tillfälliga statistiska utredningar.

Hvilken skall ytterst hafva omtanke om och utöfva tillsyn öfver, att och huru detta statistiska arbete utföres? Härom synes icke kunna råda mer än en mening. Eftersom skilda statsorgan — i vårt land, jämte regeringen, s. k. centrala ämbetsverk — äro tillsatta för att »med uppmärksamhet följa tillståndet» (såsom uttrycket plägar lyda i instruktionerna för våra ämbetsverk) å skilda områden af nationens lif och verksamhet, måste det också tillkomma dessa statsorgan att i första hand hafva omsorgen äfven om det statistiska arbetets vederbörliga bedrivande. Ty det är ju närmast för att vara dessa statsorgan till ledning i deras öfvervakande verksamhet som statistiken är till, och det kan icke vara någon mening uti att inom ett och samma realområde låta *ett* ämbetsverk öfvervaka på ett sätt — genom lyssnande till klagomål, inhämtande af muntliga upplysningar, företagande af inspektionsresor o. s. v. — och *ett annat*, från det förra fullkomligt skildt ämbetsverk utöfva öfvervakning på ett annat sätt, genom statistik. Själfva statistiska kommittén har icke kunnat undgå att uppmärksamma *ämbetsverkens behof af statistiken* (sid. 75) och synes vara villig medgifva dem ett visst slags — åtminstone tillfällig — befogenhet däröfver. Det är blott i frågan om lämpligaste sättet för ämbetsverkens utöfvande af hvad som sålunda ovedersägligen måste betecknas som en deras *plikt* — så förbisedd och försummad den ofta än är — som åsikterna divergera; man kan nämligen tänka sig både ett omedelbart och ett medelbart sätt härför.

Det system, som i ifrågavarande afseende hittills i princip följts i vårt land, är det *omedelbara*. Det grundar sig på den utredning, som verkställdes af 1856 års statistiska kommitté och som utmynnar i följande till Kungl. Maj:t afgifna förslag:

— — — »att de centrala förvaltande verk och myndigheter, som för närvarande hafva sig uppdraget att afgifva underdåniga berättelser af statistiskt innehåll, fortfarande bibehållas vid åliggande att insamla och bearbeta de statistiska uppgifter, som i följd af ämbetsverkets föremål och instruktion samt den allmänna plan för den officiella statisti-

kens bearbetning, hvilken af Eders Kungl. Maj:t kan varda i nåder fastställd, dem hvart för sig tillkomma, men att däremot nuvarande tabellkommissionen såsom sådan upphör och ombildas till ett nytt statistiskt ämbetsverk, som, jämte hela befolkningsstatistiken, får till föremål de grenar af statistiken, hvilka kunna prövas böra blifva, men hittills icke utgjort, ämne för officiell bearbetning af något centralt förvaltande verk.»

Vid detta förslag är i kommitténs betänkande ingen reservation fogad, hvilket är så mycket märkligare som i den rikets ständers skrifvelse af den 18 oktober 1854, till följd af hvilken kommittén förordnats, begärts förslag till ett statistiskt ämbetsverk, som finge sig uppdraget att uppgöra planen till de statistiska arbetena i deras särskilda grenar äfvensom att sammanföra, bearbeta och offentliggöra de inkomna uppgifterna, och som en af kommitténs ledamöter, F. F. Carlson, i den motion i ämnet han vid 1853—1854 års Riksdag afgifvit uttalat sig för upprättandet af »ett ämbetsverk, som hade till uppdrag att mottaga alla statistiska upplysningar, att ordna och sammanställa dem samt att i utarbetade formulärer framlägga de grunder, efter hvilka upplysningar böra inhämtas».

Sin mening motiverar kommittén på följande sätt:

»Hvarje förvaltande verk och myndighet har i större eller mindre mån ständigt behof att i sin verksamhet ledas af statistiska uppgifter, och kan alltså hvarken undvara eller utan tidspillan och andra olägenheter hos annat ämbetsverk söka hvad det inom sig skäligen bort finna. Hvarje förvaltande verk och myndighet äger ock inom sitt område den största speciella sakkännedom och de säkraste utvägar för att pröfva till detsamma inkomna statistiska uppgifters halt, och kan i detta hänseende svårigen ersättas af ett icke förvaltande rent statistiskt ämbetsverk. Vidare äger hvarje förvaltande verk och myndighet uti sin för administrationens gång nödvändiga disciplinariska makt öfver underlydande ett medel att i rätt tid anskaffa tillförlitliga statistiska uppgifter, hvilket medel icke i samma mån torde kunna stå ett rent statistiskt ämbetsverk till buds.

— — — Ett statistiskt ämbetsverk, som finge sig ålagdt att insamla och bearbeta alla till den officiella statistiken hörande uppgifter, vare sig att detta ämbetsverk blefve underordnad en enda persons ledning eller erhöle kollegial sammansättning, synes däremot svårigen, helst i vårt land, kunna gifva erforderlig trygghet mot de menliga inflytelserna af ensidighet, bristande sakkännedom i vissa delar, otillräcklig myndighet att förskaffa sig nödiga uppgifter och för ringa personal att dem bearbeta m. m.»

I ett inom 1874—1875 års kommitté för behandling af frågan om kommerskollegii indragning eller förändrade organisation af kommitténs ledamot, en af ledamöterna i 1856 års statistiska kommitté, chefen för Statistiska centralbyrån, medicinalrådet Fr. Th. Berg afgifvit yttrande uttalas följande:

»Benämningen officiell statistik kan med nästan lika rätt utbytas mot den af administrativ statistik, ty hvad staten behöfver och fordrar är hufvudsakligen upplysning öfver förvaltningen och det tillstånd i landet, som af densamma är beroende. Inom en och annan gren af statistiken, där fenomenen företrädesvis betingas af samverkan mellan allmänna naturlagar och sociala förhållanden (t. ex. befolkningsstatistiken), finnes visserligen ock utrymme för vetenskaplig forskning, men för det officiella statistiska arbetet måste dock denna träda i bakgrunden.

De frågor, som den statistiska undersökningen skall till besvarende framställa, måste följaktligen för hvarje gren, för hvarje särskildt förvaltnings- eller verksamhetsområde, vara förestafvade af särskild insikt i de författningar och förhållanden, som inom detta område öfva inflytelse, likasom af särskildt insedt behof att om denna inflytelse vinna upplysning. Sådana förhållanden, som böra belysas t. ex. af statistiken öfver skogshushållningen, landtmäteriet, postverket, järnvägstrafiken, telegraferna, hälso- och fångvården o. s. v., måste otvifvelaktigt vara bäst kända af respektive styrelser för dessa förvaltningsområden, likasom dessa ock måste förutsättas i främsta rummet vara i behof af de upplysningar, som vinnas. Så framt man ej åt detta förhållande inrymmer tillbörlig vikt, afkunnar man i och med detsamma den dom, att statistiken vore öfverflödig för förvaltningen.»

Det är alltså på ett såsom det synes fullkomligt tillfredsställande sätt som Berg här motiverat sitt kvarstående på samma ståndpunkt i denna fråga som redan uttalats i 1856 års kommittés betänkande. Statistiska kommittén från 1905—1910, som icke anför hans ofvan citerade yttrande, insinuerar emellertid, att det skulle varit »dels kanske under intryck af de svårigheter, den ökade arbetsbördan med befolkningsstatistiken i dess nya skick inneburit för centralbyrån, dels påverkad af de internationella statistiska kongressernas beslut» som denne vår officiella statistiks nyskapare och intresserade, skicklige, otroligt arbetsamme och samvetsgranne bearbetare nu skulle hafva intagit icke blott en lika afgjord utan till och med »ännu mera utpräglad ställning än förut till förmån för decentralisationen af statistiken». Den föga vackra insinuationen ger en antydning om den nöd, hvori vår kommitté befunnit sig i

sitt sökande efter hållbara motiv för den åsikt i frågan, som den kommit att omfatta.

Äfven 1883—1884 års kommitté för frågan om kommerskollegii indragning eller ombildning uttalar sig afstyrkande beträffande väckt förslag om att öfverflytta näringsstatistiken till statistiska centralbyrån. Den härför förebragta motiveringen är fullt tillämplig äfven på andra grenar af hvad här kallats politisk statistik.

Onekligen synes det också ligga närmast till hands att tänka sig, att vederbörande ämbetsverk själfva, genom dem tillhörande personal, skola ombesörja utförandet af det såväl regelbundna som tillfälliga statistiska arbete de behöfva. Den invändningen kan icke häremot göras, att ämbetsverken skulle vara inkompetenta för denna sin uppgift; ty om äfven för fullgörande däraf erfordras särskild personal med statistisk fackutbildning, så finnes ju lika litet hinder att anställa sådan i ett förvaltningsverk som i ett statistiskt centralverk. Och skulle äfven omfattningen af ett ämbetsverks statistik vara så ringa, att särskild statistisk personal icke lämpligen kan anställas, så finnes ju här samma möjlighet som i otaliga andra fall, att tillfälligt och för kortare tid eller för regelbunden ehuru inskränkt tjänstgöring förordna kvalificerad arbetskraft.

Men såsom erfarenheten visat, är ett vanligt förvaltningsverk, sammansatt efter hos oss i allmänhet gällande grunder, i regeln icke ägnadt att, äfven med statistisk arbetskraft till sitt förfogande, på ett fruktbringande sätt leda och öfvervaka statistiskt arbete. För att ur statistik eller genom statistik få fram ett användbart resultat, fordras en särskild begåfning, hvaraf våra ämbetsmän oftast icke äro i besittning; och har ett användbart, uppslagsgifvande resultat vunnits, kan det icke komma till nytta utan att vederbörande verk eller styrelse får sin uppmärksamhet fäst därvid och förmås att taga hänsyn därtill. Så länge statistikern, ehuru formellt tillhörande verket, faktiskt, såsom enbart tjänsteman, står utom detsamma, kan han därför litet eller intet uträtta, så mycket mer som han oftast lämnas i okunnighet om ämbetsverkets arbeten och intentioner i öfrigt och sålunda i verkligheten på visst sätt får arbeta utan något egentligt samband därmed. Skall statistikern kunna fylla sin uppgift såsom handhafvare och utöfvare af ämbetsverkets forskningsplikt, måste han vara ledamot däraf, ej biträde åt detsamma, och sålunda arbeta under ämbetsmannans ansvar. I ett verk tillfälligt anställd statistiker bör adjungeras såsom ledamot af verket.

En omständighet, som särskildt talar för en sådan anordning, är den öfverhandtagande benägenhet för formalism man i allmänhet trott sig kunna konstatera hos våra ämbetsverk. Ju mindre real fackkunskap

de innesluta, desto större värde får gifvetvis formen. Men statistiken har alltid för sig realiteter och får alltid kännedom — mer eller mindre grundlig — om fakta, hvilka den har att ordna och sammanställa. Statistiken i ett ämbetsverk skall alltså, om den får intaga den plats som tillkommer densamma, alltid tillföra det reala elementet inom verket en ej oviktig förstärkning. Till samma mål syftar ju äfven den statsvetenskapliga examen, hvartill plan nyligen uppgjorts. Ett införande af en sådan examen samtidigt med ett upphäfvande af de statistiska afdelningarna vid ämbetsverken skulle erbjuda det föga tilltalande exemplet af två reformer, som slå ihjäl hvarandra.

Den utveckling af den officiella statistiken, som här ifrågasatts, är fullt naturlig. Vår politiska såväl som administrativa statistik har spontant växt upp såsom ämbetsverksstatistik. 1856 års kommitté, som fullkomligt fattade anledningen härtill, lät sin plan för Sveriges officiella statistik i allt väsentligt bestämmas däraf och byggde endast vidare på den redan lagda grunden. När en senare tid kräfde större exakthet och fullständighet i statistiken än den gamla anordningen kunde prestera, inrättades statistiska afdelningar med statistiskt fackbildade tjänstemän. Sedan fordringarna på innehållet i real och praktisk riktning i våra dagar skärpts, förefaller det själfklart, att dessa fordringar böra tillmötesgås genom statistikens närmare sammausmältande med det praktiska förvaltningslifvet, icke genom dess lösslitande därifrån, och genom inrymnande åt statistiken af ett verksammare och direktare inflytande på förvaltningen än förut.

Ett steg — ehuru på grund af mellankommande omständigheter aldrig fullföljdt — i denna riktning togs genom kommerskollegii förslag till instruktion för ämbetsverket af den 13 november 1906. Enligt detta förslag skulle nämligen förste aktuarie (föreståndare för statistisk afdelning) vara ledamot af kollegium. Fullständigt och på ett synnerligen lyckligt sätt genomfördt är samarbetet mellan statistik och allmän förvaltningsverksamhet inom kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik; mer än något annat vittnar kommitténs tal om nödvändigheten af ett framtida »åtskiljande af statistiskt arbete och förvaltningsarbete» äfven på detta område om dess ytterst ensidiga och formalistiska syn på dessa ting. Äfven inom de flesta och mest betydande privata nybildningar af med de förvaltande verken jämförlig natur går statistiken hand i hand med arbetet i öfrigt och anses på intet vis kunna skiljas från den allmänna utredningsverksamheten. Såsom exempel på dylika institutioner, delvis med en väl utvecklad statistik, må nämnas en del handelskamrar, svenska stadsförbundet, svenska kommunaltekniska föreningen, svenska

elektricitetsverksföreningen, Sveriges industriförbund, arbetsgifvarnas och arbetarnas centralorganisationer m. fl. Det är knappast troligt, att någon af dessa institutioner skulle vilja beställa de statistiska utredningar och regelbundna publikationer, hvaraf de äro i behof, hos en utomstående inrättning. Att somliga af våra ämbetsverk skola vara villiga att för sin del lyssna till förslag i den riktningen, är visserligen antagligt; men det finns ju också, såsom redan antydts, anledning misstänka, att ämbetsverken åtminstone delvis ännu ej hunnit genomträngas af den realismens anda, som alltid bör känneteckna en starkt reformbehöfvande tid sådan som vår.

Att ämbetsverken i sitt arbete på förvaltningens område äro i behof af statistik, har statistiska kommittén, såsom nämndt, icke förbiset; och om tillvaron af de organ för ett omedelbart tillfredsställande häraf, som pläga kallas statistiska afdelningar, är den naturligtvis icke okunnig. Äfven har den funnit, att dessa organ icke fungera på ett tillfredsställande sätt, och man torde kunna säga, att den haft en synnerligen skarp blick för de statistiska afdelningarnas brister. Men i stället för att söka finna medel att afhjälpa dessa brister, hvilket väl legat närmast till hands, har den föreslagit att, hvad den här s. k. politiska statistiken beträffar, helt och hållet slopa den och ersätta ämbetsverkens omedelbara tillgång till statistik med en *medelbar*. Denna skulle vinnas sålunda, att ett statistiskt centralverk inrättades, omfattande så godt som allt hvad ekonomisk, kulturell och social statistik heter. Undantag skulle egentligen blott den s. k. arbetsstatistiken (tills vidare), hälso- och sjukvårdsstatistiken samt den allmänna järnvägsstatistiken bilda; men i stället skulle till centralverket hänföras äfven en och annan del af den egentliga administrations- och inspektionsstatistiken, såsom t. ex. domänsstatistiken. Detta centralverk skulle hafva att mer eller mindre själfständigt utöfva andra ämbetsverks allmänna observationsplikt, för så vidt denna är af statistisk natur; hos detsamma skulle de förvaltande verken få inhämta de statistiska upplysningar de behöfde och där skulle de få tillfälliga statistiska utredningar verkställda, när sådana önskades. Vidare skulle i det statistiska centralverkets instruktion »stadgas skyldighet för ämbetsverkets tjänstemän att, när ett förvaltande verk så påkallar, deltaga vid behandlingen af sådana ärenden inom förvaltningen, vid hvilkas afgörande den genom det statistiska arbetet förvärfvade sakkunskapen kan väntas vara af nytta». Möjligheten att utveckla och förbättra de statistiska afdelningarna själfva har däremot kommittén icke velat veta af, då denna möjlighet icke var rätt förenlig med den »slutsats», hvartill kommittén, såsom det allmänt berättats, på ett mycket

tidigt stadium af sin verksamhet kommit; kommittén har icke ens med ett ord antydtt densamma. *Men utan att denna möjlighet tages i noggrant öfvervägande, har en principutredning i fråga om den statistiska organisationen, såsom ofullständig, gifvetvis icke den minsta beviskraft.*

Af statistiska kommittén sålunda föreslagna »centralisering» kan sägas redan vara praktiskt tillämpad i ett par fall, som det torde vara skäl i att närmare skärskåda.

I enlighet med den af 1856 års kommitté uppgjorda planen kom jordbruksstatistiken, som räknar sin begynnelse från år 1865, att tillhöra statistiska centralbyrån, enär den tiden hvarken något jordbruksdepartement eller någon landtbruksstyrelse existerade. Sedan sistnämnda styrelse upprättats, har emellertid äfven den börjat offentliggöra en hel del jordbruksstatistiska data, nämligen månatliga årsväxt- och skörde-rapporter under sommarmånaderna, mejeristatistik, redogörelse för jordbruksdriften vid Ultuna och Alnarp samt vid landtbruksskolornas egen-domar, redogörelser för premierade mindre jordbruk och för egnahems-lånerörelsen m. m., medan statistiska centralbyråns jordbruksstatistik alltjämt utgöres blott af hushållningssällskapens årsberättelser samt Konungens befallningshafvandes årsväxtsberättelser, båda publikationerna jämte rikssammandrag.

Hvad den af centralbyrån utgifna jordbruksstatistiken beträffar, torde ju icke rättvisligen kunna sägas annat än att den, med hänsyn till det material som stått till buds, fullständigt uppfyllt de fordringar, som därpå kunna ställas *ur formellt statistisk synpunkt*. Men ur andra synpunkter, som väl äga minst lika stor betydelse, nämligen de sakliga, har den påfallande brist på intresse, som centralmyndigheten visat, länge varit utsatt för ett ganska omildt klander. Visserligen framlades år 1882 af dåvarande chefen för statistiska centralbyrån inför statistiska beredningen ett förslag till fullständig, ny plan för jordbruksstatistiken, men då hushållningssällskapen icke kunde enas om förslaget lämplighet, fick detta uppslag förfalla. Det största felet med centralbyråns jordbruksstatistik är den bristande homogeniteten mellan de af de särskilda hushållningssällskapen insamlade uppgifterna till densamma. Också förklarade landtbruksstyrelsen i sin berättelse för 1890, efter en kort redogörelse för hushållningssällskapens arbeten på det jordbruksstatistiska området: »Det synes därför, som om en något så när tillförlitlig sammanfattning hvad hela riket beträffar och därmed afsedt gagn för landtbruket af berörda, kungl. statistiska centralbyrån tillhörande uppgifter först då skulle kunna åstadkommas, när åtgärder vidtagas för att dessa uppgifters insamling komma att försiggå på ett någorlunda lik-

artadt sätt.» Och statistiska kommittén tillägger: »I viss mån ökas äfven olägenheterna af denna materialets brist på homogenitet genom sättet för uppgifternas publicerande, hvilket i sin ordning beror på att statistiska centralbyrån saknar all tillgång till och kännedom om primäruppgifterna samt vanligen icke erhåller andra upplysningar om de af hushållningssällskapen tillämpade metoderna än på sin höjd en summarisk uppgift om de årligen utförda lokalundersökningarnas omfattning.» Man frågar sig ovillkorligen, i förbigående sagdt, om det varit omöjligt för centralbyrån att erhålla tillgång till primäruppgifterna samt att få upplysning om de af hushållningssällskapen tillämpade metoderna, därest framställning i sådant ändamål gjorts till vederbörande. — »Än mera missledande är», fortsätter kommittén, »att i själfva publikationerna för de särskilda hushållningssällskapens områden alla från sällskapen inkomna uppgifter offentliggöras på samma sätt, så att intet utmärker de olika uppgifternas inbördes olikhet i ålder och beskaffenhet, ehuru några af dem utan någon justering fått kvarstå i flera år, medan andra visserligen år efter år justerats, men mer eller mindre slumpvis, och däremot ännu andra grunda sig på fullt tillfredsställande undersökningar o. s. v.»

När Malmöhus läns hushållningssällskap år 1902 tog initiativ till en ny plan för den af statistiska centralbyrån utgifna jordbruksstatistiken, låg den tanken icke synnerligen fjärran att denna statistiks hufvudbrister bäst skulle kunna afhjälpas därigenom att de olikartade intressen, som böra uppbära jordbruksstatistiken, nämligen det statistisktäckliga å ena sidan samt det jordbrukstekniska och administrativa å den andra, *förenades*. Men en sådan förening borde lämpligare kunna vinnas genom statistikens öfverflyttande från statistiska centralbyrån till någotdera af de båda med jordbrukstekniska frågor hemmastadda verken, jordbruksdepartementet och landtbruksstyrelsen, än genom något slags förfarande i motsatt riktning. Antagligen följande en sådan tankegång, anbefalldes regeringen — det var på hösten 1902 — statistiska centralbyrån och landtbruksstyrelsen att samtidigt, som de afgåfvo utlåtande öfver Malmöhus läns hushållningssällskaps förslag, äfven taga frågan om en förflyttning af statistiken under öfvervägande. Frågan härom transporterades dock af ämbetsverken på statistiska kommittén, dit deras år 1905 afgifna utlåtande remitterades.

Vid remissen till ämbetsverken anbefalldes dessa att, i händelse en flyttning af jordbruksstatistiken befundes lämplig, yttra sig ej mindre rörande det behof af särskilda arbetskrafter, som af flyttningen skulle föranledas, än äfven huruvida detta behof skulle kunna helt och hållet eller delvis fyllas genom öfverflyttning af tjänstepersonal från statistiska

centralbyrån. Kungl. Maj:t har alltså tydligen förutsatt, att i händelse en öfverflyttning skulle ske, *en särskild statistisk afdelning* borde inrättas vid det verk, dit jordbruksstatistiken skulle förläggas. Men vid afgifvandet (år 1908) af sitt betänkande angående jordbruksstatistik har statistiska kommittén *helt enkelt negligerat att taga det af Kungl. Maj:t antydda reorganisationsförslaget i öfvervägande*. Kommittén undersöker visserligen på sitt sätt möjligheten af en öfverflyttning (af statistiken nämligen, icke af den därmed sysselsatta personalen), men resonerar därvid som om anställandet af statistiskt utbildad personal i ett med jordbruksfrågor sysselsatt ämbetsverk eller departement vore någonting fullständigt otänkbart. Om den upptagit sistnämnda möjlighet till pröfning, skulle den antagligen haft ganska svårt att komma till sin »slutsats».

Det andra fallet af »centralisering», som här antydts, hänför sig till statistiken öfver kommunernas finanser, utgifven af statistiska centralbyrån sedan 1874. Om centraliseringen icke har varit till fromma för jordbruksstatistiken, så kan den ännu mindre sägas hafva gagnat den kommunala finansstatistiken. För de många anmärkningar, som kunna riktas mot den sistnämnda, redogör statistiska kommittén själf ganska utförligt i sitt betänkande (sid. 341). Den säger där:

»De nuvarande formulären till primäruppgifter för statistiken öfver kommunernas finanser kunna icke längre anses tillfredsställande. En gemensam anmärkning, som kan riktas mot dem alla, är, att de icke möjliggöra en uträkning af nettoutgifterna för de särskilda förvaltningsgrenarna liksom ej heller af nettoinkomsten från kommunaltekniska företag. Därjämte är uppställningen af formulären sådan, att den lätteligen kan föranleda och mycket ofta också verkligen föranleder missförstånd. Särskildt för vissa stadskommuner är därjämte blanketternas ifyllande förenadt med mycket stora svårigheter, då för samtliga stadskommuner endast finnes ett formulär i hvilket de särskilda posterna måste inpressas utan hänsyn till huru kommunens räkenskapsväsende i verkligheten är beskaffadt. Framförallt är det de kommunaltekniska företagen, vattenledning, gas- och elektricitetsverk, spårvägar, slakthus, badinrättningar m. m., som förorsaka svårigheter.

Äfven primäruppgifternas bearbetning och formen för statistikens publicerande gifva anledning till vissa anmärkningar. Endast de viktigaste kunna här påpekas. Beträffande inkomsterna saknas sålunda en fullständig genomförd fördelning mellan skatter och inkomster af annan natur. Visserligen förekomma åtskilliga kolumner med den gemensamma rubriken 'influtna utskylder och bidrag', men häri ingå ej alla utskylder, i det dels influtna restantier å föregående års kommunalutskylder i

många fall, dels hundskatt och indirekta afgifter, där sådana förekomma, hänförs till 'öfriga inkomster'. Ett svar på den viktiga frågan om kommunalutskyldernas absoluta belopp är sålunda statistiken ej i stånd att lämna. Verkliga beloppet är ej obetydligt högre än det i statistiken uppgifna. Äfven redovisningen af inkomsterna från kommunaltekniska företag är otillfredsställande. För vissa städer upptagas brutto-, för andra nettobeloppen, hvarjämte vissa lithörande inkomster, såsom för försålda biprodukter vid gastillverkningen (koks m. m.), hänförs till 'öfriga inkomster'. Endast inkomsterna af vattenledning samt gas- och elektricitetsverk redovisas i särskilda kolumner, afkastningen af öfriga kommunaltekniska företag hänförs till 'öfriga inkomster'. Grupperingen af utgifterna är otillfredsställande, framförallt i det afseendet, att ingen skillnad göres mellan egentliga utgifter å ena sidan och å andra sidan sådana utgifter, som medföra ett ökad värde af tillgångarna, samt driftkostnaderna för inkomstgifvande företag. Vidare saknas i hufvudtabellerna — utom för de borgerliga stadskommunerna och landstingen — redogörelse för utbetalda räntor. Från och med årgången 1904 redovisas emellertid dessa i en särskild texttabell. Därjämte uppkomma till följd af statistikens uppställning betydande dubbelräkningar vid sammanläggandet af de särskilda kommunernas utgifter, särskildt beträffande fattigvårdskostnaderna, som komma att uppgifvas högre än de verkliga, i det att understöd, som utbetalas af annan kommun än hemortskommunen, blifva dubbelräknade.

Slutligen är statistiken öfver kommunernas finanser i viktiga afseenden ofullständig. Sålunda saknas här redogörelse för väghållningsdistriktens finanser, rörande hvilka emellertid särskild statistik utgifves, samt för tingslagens och municipalsamhällellenas finanser, liksom rörande de uttaxerade bidragen till skjutsentreprenader, hvilka sistnämnda väl numera få betraktas som ett slags landstingsskatt. Därför kan ej heller den ifrågavarande statistiken lämna någon upplysning om totala uttaxeringen per fyrk eller bevillningskrona för kommunala behof. Ej ens för primärkommunernas del kan uttaxeringen fullständigt angifvas, i det de i den officiella statistiken upptagna utskyldsbeloppen per fyrk eller bevillningskrona i allmänhet icke omfatta utskylderna till prästerskapets aflönande samt ej heller naturapersedlar m. m.»

Att en sådan statistik icke kunnat vara till mycken nytta för förvaltningen, säger sig själf, och dess inflytande på den senare kan väl också intill denna dag sägas hafva varit så godt som intet. Säkerligen skulle såväl i fråga om den kommunala finansstatistiken själf som dess praktiska betydelse för förvaltningen mycket varit annorlunda, därest

statistiken handhafts af en ansvarig ämbetsman inom vederbörande regeringsdepartement, som haft både rättighet och skyldighet att meddela sina iakttagelser till departementets chef, och möjligt är, att i sådant fall det kommunala skatteproblemet nu haft ett helt annat utseende än det har.

Det ytterligen efterblifna skick, hvori nu nämnda två grenar af vår officiella statistik, nämligen jordbruksstatistiken och den kommunala finanstatistiken, sedan länge befunnits, är utan tvifvel att tillskrifva den från det praktiska förvaltningsarbetet isolerade ställning, hvilken det statistiska centralverk vi hittills ägt — statistiska centralbyrån — intager. Kommittén själf uttrycker den farhågan, att den isolerade ställning, som statistiken enligt dess mening erhåller i ämbetsverkens statistiska afdelningar, skall hafva till följd, »att den lätt stagnerar och förlorar förmågan att reformera sig själf». Är då icke faran för slentrianmässighet ännu större inom ett åt statistik uteslutande ägnadt ämbetsverk än inom en statistisk afdelning, som ju vida lättare kan sättas i intim beröring med den praktiska administrationen på vederbörande arbetsområde.

Till här framställda principiella skäl, som tala mot en centralisering af den politiska statistiken, sälla sig en hel del lämplighetsskäl af icke mindre betydelse.

Statistiken är för sina arbeten i behof af ett material. Detta material kan till väsentliga delar icke erhållas på annat sätt än från eller genom statsmyndigheter eller offentliga inrättningar, hvilka sortera under de centrala verken. Enär det vid bearbetningen af dylikt material är vanligt, att en mängd misstag och ofullständigheter upptäckas, hvilka måste rättas genom korrespondens med vederbörande uppgiftsafflämnare, uppstår oupphörligt anledning att för detta ändamål taga de institutioners bemedling i anspråk, från hvilka uppgifterna inkommit eller genom hvilkas försorg de insamlats. Äfven inträffar ofta, att särskilda upplysningar måste från samma håll tillfälligt infordras. Myndigheter och inrättningar, hvilkas bemedling det sålunda synnerligen ofta kan komma i fråga att anlita, äro, utom Konungens befallningshafvande med underlydande, exempelvis hamn- och kanaldirektioner, sjömanshus, tullkamrar, hushållningssällskap, bergmästare, öfverjägmästare, landtbruksingenjörer och statskonsulenter m. m. Ehuru naturligtvis hvilken central statsmyn-

dighet som helst kan påräkna hjälp från dessa håll, är det dock tämligen antagligt, att påkalladt biträde skall med större både nit, skyndsamhet och noggrannhet lämnas en styrelse, under hvilken den tillfrågade sorterar, som har afgörande inflytande på hans befordran och som är fullt sakkunnig på det område frågan rör, än en annan myndighet, hvarmed den tillfrågade eljest icke har någonting att skaffa.

Mellan det egentliga förvaltningsarbetet och det statistiska arbetet på hvarje särskildt område råder ofta ett mycket nära direkt samband, så till vida som statistikern i åtskilliga fall behöfver tillgång till förvaltningshandlingar — diaries, inkomna skrivelser, registratur, vissa ämbetsberättelser m. m. — under det att å andra sidan äfven förvaltningen kan hafva direkt behof af uppgifter, hvilka upptagits i främsta rummet för statistiskt ändamål. Att ett dylikt samarbete skall försiggå lättare mellan olika afdelningar eller tjänstemän inom samma verk än mellan skilda ämbetsverk, ligger i öppen dag. Af särskild betydelse är ett sådant samarbete, där ett officiellt register föres, såsom t. ex. samarbetet mellan det i kommerskollegium förda fartygsregistret och statistiken öfver handelsflottan. Man kunde till och med ifrågasätta, huruvida det icke af praktiska skäl vore önskligt, att i sådana fall registerföringen och statistiken ställdes i ännu närmare samband med hvarandra. Statistiska kommittén synes hysa samma åsikt men vill naturligtvis se den realiserad på det sätt, att äfven registrens förande uppdrages åt det statistiska centralverket. Sälunda framkastar den tanken på, att i samband med rättsstatistikens öfverflyttning till centralverket äfven straffregistret möjligen skulle föras dit, att i centralverket skulle upprättas en årlig konkursstatistik, likaledes i samband med ett därstädes fördt konkursregister, och att för industristatistikens skull i samma verk skulle uppläggas och föras ett industriregister. Emellertid har kommittén icke konsekvent utfört denna tanke att göra det statistiska centralverket äfven till ett registreringsverk; åtminstone nämner den ingenting i denna riktning hvad fartygsregistret beträffar, och icke heller har den, ehuru den förordat upprättandet inom centralverket af en aktiebolagsstatistik, till samma verk velat öfverflytta aktiebolagsregistret. I de fall, då centralverket icke skulle öfvertaga registerföringen, anser kommittén, att afskrifter af anmälningar till och meddelanden om införanden i registren böra till centralverket öfversändas. Men är det icke enklare, att statistiken upprättas inom det ämbetsverk, där registren föras? Därvid får statistikern tillfälle att äfven taga kännedom om den korrespondens, som i särskilda fall förts, något som ofta är vida mer upplysande än anmälningar och registeranteckningar.

En synnerligen viktig sak är, att vid granskning och bearbetning af statistiskt primärmaterial äfvensom vid planläggning af nya undersökningar särskildt å det ekonomiska området tillgång finnes till praktisk erfarenhet och real fackkunskap inom området i fråga. Äfven kommittén erkänner detta men anser att behovet af sådan kunskap och erfarenhet skall kunna afhjälpas genom anlitande af tekniskt sakkunniga biträden samt tillkallande af sakkunnige. Men vore det icke afgjort både enklare, ändamålsenligare och äfven billigare att i så stor utsträckning som möjligt begagna sig af den sakliga fackkunskap, som onekligen redan är tillfinnandes inom olika grenar af förvaltningen? Inom landtbruksstyrelsen finnes tillgång till all den erfarenhet och sakkännedom, som kan vara behöflig för jordbruks-, mejeri- och fiskeristatistiken. Domänstyrelsen besitter fullständig kunskap på det område en skogsstatistik skulle afse; och i fråga om statistiken öfver utrikeshandel och sjöfart innefattar generaltullstyrelsen med underlydande stat ej blott tillräcklig utan så godt som *all* den sakkunskap i ämnet som öfverhufvud existerar. Slutligen behärskar äfven kommerskollegium genom vissa afdelningar eller underlydande — grufkartekontoret, elektriska inspektionen, yrkesinspektionsassistenten, sjötekniska biträdet m. m. — ett afsevärdt tekniskt kunskapsområde, som måhända i en framtid kommer att utvidgas, hvarjämte äfven bland kollegiets ledamöter pläga finnas män med framstående teknisk bildning; behöfves stundom mera i den vägen än hvaröfver kollegium omedelbart förfogar, har man där gifvetvis vida bättre kännedom om, hvart man i hvarje fall lämpligast bör vända sig, än i ett uteslutande statistiskt verk.

En närmare undersökning af statistikens ofta så förbisedda och af statistiska kommittén blott helt ytligt berörda ställning och uppgift i förvaltningslivet ger sålunda vid handen, att denna uppgift fylles bättre ju närmare statistiken är förenad med det öfriga förvaltningsarbetet — naturligtvis under villkor att för det statistiska arbetet fullt kvalificerad arbetskraft tages i användning. De försök som hittills gjorts att på sätt kommittén föreslagit åtskilja statistik och förvaltning — såsom med afseende på jordbruket äfvensom den kommunala finansförvaltningen —, hafva icke slagit lyckligt ut; i fråga om dem kan med fullt fog sägas, att »spåren förskräcka». Med afseende på det praktiska utförandet af arbetet med statistiken har äfven erfarenheten visat, att detta bäst sker i nära samband med vederbörande förvaltningsverk. Den allmänna me-

ningen bland dem, som själfva lagt hand vid sådant arbete; är otvifvelaktigt den, att arbetet skulle komma att betydligt försvåras och dess resultat försämras, därest det blifver frånskildt det eller de verk, till hvilka det i sakligt hänseende hör; alldeles särskildt gäller detta den ekonomiska statistiken. Och när kommittén, såsom den i regeln gör, förklarar dessa synpunkter vara utan betydelse, icke förtjäna afseende o. s. v., så kan den göra detta endast genom ett blankt förnekande af deras vittnesmål, hvilka samlat erfarenhet på ifrågavarande område.

Det måste tydligen vara starka skäl för införande af en ny princip i fråga om vår statistiks ordnande, som, alla nu uppvisade olägenheter till trots, skola kunna tillmätas en afgörande betydelse. Hvilka äro dessa?

Hvad kommittén med hänsyn härtill har att säga i fråga om snabbheten i publikation af de statistiska berättelserna synes bero på, att kommittén icke fäst uppmärksamhet vid det förhållandet, att ett statistiskt material icke på alla skeden af dess bearbetning kan delas upp på huru många händer som helst. Inom kommerskollegii afdelning för näringsstatistik äger man en mångårig erfarenhet om, huru långt en sådan uppdelning lämpligen kan gå. Det är icke här tjänligt tillfälle att utförligt utreda denna fråga, men man torde kunna bilda sig en föreställning om, hvartåt kommitténs förslag i detta hänseende syftar och huru pass praktiskt det är, om man tänker sig att hela arbetsstyrkan t. ex. vid ett järnbruk först skulle sättas till ett arbete, därpå förflyttas till ett annat o. s. v. Det ideal, som i fråga om publikationens snabbhet torde hafva föresväfvat kommittén, är antagligen den engelska handelsstatistiken. Om liknande åtgärder för erhållande af handelsvärderna vidtagas hos oss som i England, torde äfven i vårt land, under bibehållande af nu gällande ordning, omfattande handelsstatistiska uppgifter mycket snabbt kunna publiceras. Det förtjänar anmärkas, att bearbetningen af det handelsstatistiska materialet i England likasom i Sverige sker i tullstyrelsens statistiska afdelning.

Den farhåga, som kommittén uttalat, att personalen inom en »decentraliserad» statistik — som kommittén med en mycket vilseledande beteckning uttrycker sig — icke skulle kunna erhålla nödig statistisk fackutbildning, borde kommittén hafva motiverat genom uppvisande af bristfälligheter hos den nuvarande ämbetsverksstatistiken, uppkomna af nämnda orsak. Men kommittén har underlåtit att göra detta, och det må starkt betviflas att den kunnat göra det. Den borde äfven hafva uppvisat, att bristfälligheter, som på detta sätt kunna förklaras, icke förekomma i publikationer utgifna af statistiska centralbyrån, hvars

personal väl bör anses hafva varit i besittning af den högsta statistiska fackutbildning, som hittills kunnat meddelas i detta land och hvarom vi äga kunskap. Men icke heller detta har skett eller kunnat ske; ty att nyssnämnda ämbetsverks statistik icke är i alla afseenden monstergill, trots dess personals statistiska fackutbildning, kan lätt påvisas (se härvid fogade bilaga).

Att resultatet af statistiskt arbete i regeln blir bättre ju större den krets af arbetskamrater är, inom hvilken arbetet bedrifves, kan naturligtvis icke förnekas. Detta är fallet på alla områden, bland jurister, läkare, lärare m. fl. Men därmed kan ett lokalt samarbete långt ifrån alltid motiveras. Olägenheterna af bristen på personlig beröring under själfva arbetet pläga inom andra verksamhetskretsar afhjälpas genom föreningsbildningar på frivillighetens grund. Samma utväg finnes äfven för statistikens utöfvare.

Hvad klagan öfver inskränkta befordringsmöjligheter beträffar, torde den åtminstone i någon mån kunna afhjälpas på ungefär samma sätt som för lärare vid de allmänna läroverken skett. — Befordringsfrågan är emellertid en fråga, som kan ses från tvenne sidor, dels det allmännas dels den enskilda befordringssökarens; och hvad som tillfredsställer ena parten, tillfredsställer icke alltid den andra. Om i ett centralverk exempelvis en förste aktuariefattning vore ledig, hvars innehafvare borde sköta industristatistiken och till hvilken funnes tre sökande: en aktuarie, som hufvudsakligen sysslat med befolkningsstatistik, en något yngre aktuarie, som hufvudsakligen handlagt undervisningsstatistiska ärenden, och en amanuens, som länge biträdt befatningens förre innehafvare i hans arbete med industristatistiken, kan det tagas för tämligen gifvet, att den förste af de här uppräknade sökandena skulle, därest han icke vore alltför oskicklig, få platsen, äfven om hans båda medsökande skulle vara honom vida öfverlägsna i alla andra afseenden än åldersmeriter. Det kommer i sådant fall alltså egentligen an på en slump, hvilka grenar af statistiken som skola åtnjuta förmånen att skötas af de skickligaste tjänstemännen och hvilka i det hänseendet skola bli mera vanlottade. Vid »decentralisation» åter kan valet ofta lämpas mera efter omständigheterna, därest vederbörande finna detta vara nödigt. För öfrigt torde chefens för statistiska centralbyrån utlåtande under hvilka omständigheter som helst alltid böra inhämtas i befordringsfrågor inom det statistiska facket.

Till sist må beröras frågan om åstadkommande af större »enhet och planmässighet» i den officiella statistiken och centraliseringsförslagets ställning till detta problem, som tyvärr i vår statistiska reorganisations-

fråga, på grund af bristande bekantskap med ämnet, från början fått spela en alltför dominerande och blott delvis berättigad roll.

Enligt kommitténs uppfattning beror bristen på såväl yttre som inre enhetlighet hos statistiken af bristen på en effektiv gemensam ledning. Det har visat sig, att statistiska beredningen och dess efterföljare statistiska tabellkommissionen, som enligt sin instruktion bl. a. har att utöfva öfverinseendet öfver hela den officiella statistiken och hvars ordförande är chefen för statistiska centralbyrån, icke varit mäktig att utöfva en sådan ledning. »Dess verksamhet», säger kommittén, »har — — mer och mer inskränkts och torde för närvarande praktiskt taget kunna anses vara nedlagd. Enhetligheten inom den officiella statistiken upprätthålles numera faktiskt icke genom någon myndighets försorg». Det statistiska råd, som enligt kommitténs förslag bör aflösa tabellkommissionen, är ej heller fullt ägnadt att genomföra enhetliga planer. Bevarandet af enhetlighet och planmässighet inom statistiken tarfvar nämligen, säger kommittén i vissa afseenden en kontinuerlig verksamhet, hvilken icke kan utöfvas af en rådpläggande institution, som är samlad endast under kortare tid af året. Därför återstår ingen annan utväg än en centralisering af statistikens viktigaste grenar i ett enda ämbetsverk.

Emellertid finns behof af enhetlighet och planmässighet på många andra, fullt ut så viktiga områden som det statistiska, utan att man för dess tillgodoseende ansett nödigt eller praktiskt att hopföra allt, som sålunda behöfde sammanhållas, under ett och samma tak. När blott förmågan att hålla tillsammans och viljan därtill äro för handen hos dem, hvilka satts att intaga en ledande ställning inom administrationen, kan också sammanhållningen utföras genom mycket enklare yttre medel. Så t. ex. skulle, på det statistiska området, den statistiska tabellkommissionen, redan i sin nuvarande tämligen otympliga form, vara fullt tillräcklig för sitt ändamål, därest man finge förutsätta, att hos kommissionens ordförande alltid funnes tillräckligt intresse för kommissionens uppgift. Ty kommissionen får själf bestämma sin arbetsordning, kan med sig adjungera huru många och hvilka utomstående den vill samt äger att för beredande af tillämpning åt sina åsikter göra framställning hos Kungl. Maj:t eller vederbörande ämbetsverk. Skulle för någon särskildt mödosam utredning eller annat ändamål behöfvas ett tillfälligt penninganslag, är det icke heller antagligt att ett sådant skulle förvägras, därest hemställan gjordes därom. Men saknas hos vederbörande den rätta reformviljan, så uträttar den allra strängaste centralisering ingenting.

Det verksammaste sättet att befrämja nu ifrågavarande viktiga ändamål vore måhända, att *en särskild befattning* inrättades inom det statistiska centralverket med uppgift bland annat att utöfva det öfverinseende öfver upprätthållandet af enhet och planmässighet inom hela den officiella statistiken, som enligt kommitténs åsikt bör tillkomma det statistiska centralverket. Denna uppgift borde vara förenad med redigerandet af den statistiska årsbok samt de femårsöfversikter öfver rikets utveckling, som enligt kommitténs förslag skola utgifvas af det statistiska centralverket — ett arbete som är af alltför stor betydelse för att, såsom kommittén föreslår, lämpligen kunna skötas genom centralverkets »samtliga byråer gemensamt under chefens direkta ledning». Genom redigerandet af en dylik årsbok och dylika öfversikter skulle vederbörande tjänsteman vinna det allra bästa tillfälle att »följa statistikens utveckling på olika områden samt att uppdaga de bristfälligheter, som till äfventyrs kunde förefinnas»; och endast af ett personligt ansvar torde i detta fall kunna väntas nöjaktigt resultat. Kommer härtill, att i och genom det af kommittén föreslagna statistiska rådet äfven vetenskapen, det praktiska lifvet samt det allmänna intresset för samhällliga frågor skulle få inflytande på statistiken, torde genom en sådan anordning vara på ett tillfredsställande sätt sörjdt för, att i vår officiella statistik komme att successivt införas de förbättringar, »som af odlingens framsteg och samfundslifvets utveckling fordras», såsom uttrycken lyda i nu gällande instruktion för statistiska tabellkommissionen.

Hvad åter den vidsträckta yttre centralisation af statistiken beträffar, som statistiska kommittén föreslagit, så är fara för att den på många punkter långt ifrån att befrämja tvärtom skulle komma att hindra statistikens tillbörliga utveckling. Såsom förut framhållits, är det statistiska arbetet i visst afseende ett vetenskapligt arbete, och vetenskaplighet trifves ej godt i de byråkratiska former, som skulle bli rådande inom det stora statistiska centralverket. En statistisk hierarki med 1:o öfverdirektör, 2:o byråchefer, 3:o förste aktuarier, 4:o aktuarier och 5:o amanuenser, förutom tre grader af biträden (bokhållare, kontorskrifvare och kontorsbiträden), skulle sannolikt komma att förkväfva allt det vetenskapliga intresse, som möjligen kunde finnas, utan att i stället förmå framkalla den minsta grand af sådant, där det förut saknades, och utan att förmå bilda någon slags garanti för att den känsla af personligt ansvar vore tillstädes, som annars i någon mån kunde uppväga bristen därpå. Det är, såsom initierade fullkomligt väl veta, just den redan alltför strama byråkratiska form, hvarunder det statistiska arbetet vanligen bedrivits, som hufvudsakligen varit vållande till vår

statistikens efterblifvenhet och sålunda tillika varit den indirekta orsaken till att krafvet på reformer å detta område med så stor styrka framträdte. Det finns från vår officiella statistikens historia under de senaste två årtiondena talrika exempel på, att cheferna motsatt sig genomförandet af reformer, som de underlydande önskat få till stånd och som sedan blott genom omständigheternas makt möjligen kunnat framtvingas. Och det finns exempel på, att underordnade fått dyrt plikta för sina sträfvan- den att vinna förbättringar.

Slutligen kunde äfven såsom ett motiv för statistikens centralisering anföras, att därigenom förvaltningsverken skulle befrias från allt bekymmer med beredandet af lokal, anställande af personal och delvis anskaffande af material m. m. för det statistiska arbete, som borde åligga dem; men denna synpunkt, ehuru icke saknande en viss praktisk betydelse, torde dock böra anses underordnad, i synnerhet som det omedelbara ansvaret för det statistiska arbetets anordnande och den omedelbara beröringen därmed knappast kan tänkas undgå att utöfva ett gynnsamt inflytande på respektive verks arbete i öfrigt.

Att statistiska kommitténs betänkande angående vår officiella statistikens allmänna organisation sålunda kommit att utmynna i ett förslag till statistikens »centralisation», hvars motivering — däri åt tanken på statistikens uppgift inom förvaltningsarbetet ägnas *något öfver en half sida* — hufvudsakligen utgöres af ett teoretiskt resonerande utan stöd af och synnerligen ofta i strid med erfarenheten på det ifrågavarande området, är lätt förklarligt på grund af kommitténs sammansättning. Inom kommittén har nämligen från början ett starkt intresse för statistiken *såsom vetenskaplig forskningsgren* fått utöfva ett bestämmande inflytande. Däremot har statistiken i sin egenskap af undersökningsmedel *i praktiskt-administrativt syfte* varit mycket svagt representerad. Och hvad personlig erfarenhet om *det statistiska arbetet själft* i dess grundläggande former angår, har sådan erfarenhet, åtminstone med afseende på det viktiga ekonomiska området, hela tiden absolut saknats inom kommittén (om man frånser en enda ledamot däraf, hvilken deltagit i kommitténs arbeten blott i deras senare skede och hvilken för öfrigt i viktiga delar icke velat instämma i kommittémajoritetens uttalanden); icke ens kommitténs tre efter hvarandra följande sekreterare hafva i det afscendet kunnat fylla den brist, som inom kommittén själf förefunnits, enär två af

dem aldrig tjänstgjort i något statistiskt verk eller statistisk afdelning, ej heller veterligen på annat sätt förvärfvat minsta grad af det slags erfarenhet, hvarom nu är fråga, och den tredje blott varit i tillfälle att göra en mycket kortvarig och inskränkt bekantskap med praktiskt, statistiskt arbete.

Redan under år 1905, det första året af kommitténs verksamhet, berättades allmänt inom statistiska kretsar, att statistiska kommittén hade »beslutat», att de viktigaste grenarna af vår officiella statistik skulle flyttas öfver till ett statistiskt centralverk. Man kan ej värja sig från det intrycket i fråga om kommitténs betänkande, att det i stället för att utgöra en verklig pröfning af det föreliggande spørsmålet blott är ett försök att med alla medel bevisa riktigheten af detta »beslut», hvilket — fattadt som det varit på grund af ensidiga och delvis fullkomligt oriktiga förutsättningar (beträffande hvilka hänvisas till en artikel om »Den svenska statistikens reformering» i Ekon. Tidskrift, årg. 1906, h. 2) — med allt skäl kan betraktas såsom uttyck för *en förutfattad mening.*»

Den i nu återgifna utlåtande återopade bilagan är af följande lydelse:

»Bilaga. En af de allra viktigaste regler för allt statistiskt publiceringsarbete är, att otydliga och missvisande rubriker skola undvikas och att, där utrymmet icke medgifver tillräcklig utförlighet vid rubrikernas affattning, nödiga förklaringar och upplysningar meddelas i särskilda anmärkningar, till hvilka, om så behöfves, hänvisning lämnas i eller invid vederbörande rubrik. Mot denna regel, hvars förbiseende är upphofvet till otaliga misstolkningar af statistiska sifferuppgifter, har i synnerhet förr ofta syndats, och man kan knappast än i dag anse att regeln i fråga allmänt af praktiserande statistici med tillräcklig noggrannhet iakttages. Vår statistiska centralbyrå bryter däremot synnerligen ofta i vissa publikationer på ett man kunde nästan säga systematiskt sätt. Några exempel skola anföras.

I en af de tabeller, som redogöra för yrkesfördelningen i riket år 1900, uppdelas befolkningen inom hvarje yrkesgrupp i kategorierna hufvudpersoner, biträden, tjänstehjon, hustrur utan yrke och öfriga familjemedlemmar. Såsom »hufvudpersoner» rubriceras i denna tabell äfven vissa arbetare, såsom statorpare, statdrängar, dagakarlar och daglönare vid jordbruket, men däremot icke gruf- och industriarbetare, hvilka räknas till »biträden». Detta synes vara inkonsekvent och måste, om än i själfva berättelsen vissa upplysningar lämnas, i hvilket fall som helst betecknas såsom högeligen vilseledande. — I ett par andra tabeller rörande samma ämne sammanslås de båda kategorierna hufvudpersoner och biträden till

en enda, men denna rubriceras icke, såsom ju enklast vore, »hufvudpersoner och biträden» utan i ett enda ord »yrkesutöfvare», hvilket strider mot språkbruket så till vida, att biträden (inkl. arbetare) sällan torde betecknas med ifrågavarande namn. Sistnämnda tabeller äro de enda rörande yrkesfördelningen, som (i sammandragen form) återgifvas i den af statistiska centralbyrån årligen utgifna, alltmänt spridda, af ämbetsverkets chef redigerade publikationen Sveriges officiella statistik i sammandrag (senast utkommen 1911), hvori nyttjas, utan förklarande anmärkning, samma oegentliga rubrik »yrkesutöfvare» som i folkräkningsberättelsen. Detta torde föranleda åtskilliga misstag hos dem, som begagna sig af sammandraget såsom statistisk källa. Sålunda har exempelvis prof. Fahlbeck däraf föranledts att i en artikel om »rösträttsreformen» i Statsvetenskaplig tidskrift, årgång 1902, angifva antalet på landet hemmavarande söner och mågar vid jordbruket år 1890 till 27,830 i stället för 210,549 (jfr sid. 96 och 169). Och när, såsom t. ex. i 1911 års årgång af sammandraget, utan minsta antydning till närmare förklaring, uttryckligen säges, att vi hafva att bland »yrkesutöfvare» räkna 42,978 manliga »idkare af sågverksrörelse», 44,702 manliga »idkare af bergverks- och bruksrörelse» o. s. v., kan detta knappast betecknas annorlunda än som en fullständigt otillätlig nonchalans.

En annan egendomlighet förekommer i uppgifterna angående antalet vigde. I den svenska befolkningsstatistiken räknas, i enlighet med gammal tradition, en vigsel alltid till den församling, där den vigda kvinnan varit kyrkoskrifven. Då giftermålsstatistiken ofta användes, dels till vissa lokala jämförelser af ekonomisk art — hvarvid man af naturliga skäl hellre vill ha uppgift om antalet män på en viss ort, som gift sig, än om antalet vigda kvinnor på samma ort — dels till sammanställningar med nativitetsstatistiken o. s. v., leder nämnda omständighet med afseende på vigslarnas redovisning stundom till mycket oriktiga antaganden. Detta är så mycket förklarligare som aldrig i tabellerna lämnas den minsta antydning om förhållandet — hvilket måste betecknas som en i fråga om modern statistik oförsvarlig försummelse. Ett exempel må anföras på de felaktiga slutsatser, hvartill försummelsen i fråga kan vara orsak.

Bland tabellerna öfver antalet vigde förekommer en (nr 12 i befolkningsstatistiken för 1908), som rubriceras: »antal vigde män inom hvart och ett af rikets län, med fördelning efter större yrkesgrupper». Man skulle väl närmast hafva väntat sig, att åtminstone i denna tabell, som uppdelar antalet vigslar efter männens yrken, äfven männens kyrkoskrifningsort skulle hafva varit bestämmande för vigslarnas fördelning

på skilda län samt på landsbygd och städer. Men att detta icke är förhållandet, kan man sluta sig till däraf, att de i tabellen anförda läns-summorna äro fullkomligt identiska med motsvarande summor i andra tabeller, där vigslarna enligt gammal häfd äro fördelade efter kvinnans kyrkoskrifningsort. Häraf uppstå vissa besynnerliga konsekvenser bl. a. när man vill beräkna giftermålsfrekvensen inom olika yrken med särskiljande af landsbygd och städer. Exempelvis blir för yrkesgruppen jordbruk och fiske giftermålsfrekvensen för åren 1901—1905 på landsbygden 4,64‰ och i städerna 10,96‰. Förklaringen till denna stora skillnad är naturligtvis den, att ett stort antal på landsbygden bosatta jordbrukare gift sig med kvinnor, hvilka i städerna haft sin — med afseende på tjänsteflickor o. d. kanske tillfälliga — kyrkoskrifningsort. När antalet sådana i städerna (formellt) ingifta jordbrukare sammanställas med den relativt fåtaliga i städerna bosatta befolkning, som tillhör samma yrkesgrupp — kanske hufvudsakligen äldre personer, som från landet flyttat in till städerna —, blir gifvetvis den sålunda beräknade giftermålsfrekvensen tämligen hög. Statistiska centralbyrån själf hänvisar till det »försök till förklaring, som lämnats i 1901 års årgång», och när man slår upp den sålunda citerade årgången (tryckt 1904), finner man verkligen samma förklaring gjord, som här lämnats. Men den är gjord mera i förbigående, såsom en tämligen oviktig sak, som man icke önskar tala om vidare. Och hvarför kallas den i senare årgångar blott »försök» till förklaring?

På andra ställen i befolkningsstatistiken, där en hänvisning bort göras till samma förklaring, finns den icke ens omnämnd; se t. ex. befolkningsstatistiken för år 1900, 4:de afd. (tryckt 1908) sid. V. Statistiska centralbyrån synes sålunda emellanåt låta sig själf bedragas af sina missvisande tabellrubriker.

Den viktiga statistiken öfver omflyttningen inom riket har intill senaste tider varit mycket försummad och är fortfarande otillfredsställande. Om det ock må medgifvas, att uppgiften att följa in- och utflyttningarna mellan landets olika delar inbördes är förenad med stora svårigheter, borde dock sådana upplysningar i ämnet, som kunna hämtas på annat håll, äfven i den officiella befolkningsstatistiken meddelas. Sålunda kunde ur Stockholms stads statistik hämtas uppgift om den verkliga in- och utflyttningen till resp. från Stockholm, hvilken uppgår till ungefärligen blott en tredjedel af den i statistiska centralbyråns statistik redovisade; denna sistnämnda omfattar nämligen, såsom i tabellerna ovanligt nog anmärkes, jämväl omflyttningen mellan stadens särskilda församlingar.

Öfver den af centralbyrån afgifna jordbruksstatistiken har många år med synnerligen stort fog varit klagadt, och det är icke på centralbyråns, utan på Malmöhus läns hushållningssällskaps initiativ, som frågan om den statistiks reformerande för åtta eller nio år sedan togs upp.

I den af centralbyrån utgifna berättelsen om kommunernas finanser finnas, såsom allmänt känt, en mängd ofullständigheter och tillfälligheter. Sålunda redovisas, för att blott nämna ett exempel, stadskommunernas finanser, trots den stora olikheten i förvaltning, efter formulär, som i uppställningen föga afvika från de för landskommunerna använda. »Också har jag mig bekant», säger chefen för centralbyrån i en artikel i 1907 års årgång af Ekonomisk Tidskrift, »att upprättandet af de föreskrifna räkenskapssammandragen till statistiska centralbyrån i många städer stöter på nästan oöfvervinneliga svårigheter». En förändring synes därför »förr eller senare» blifva oafvislig; »naturligtvis måste dock en dylik förändring föregås af synnerligen noggrann utredning». Hur länge skall man vänta på denna utredning? Såsom ordförande i statistiska tabellkommissionen *äligger* det chefen för centralbyrån att vid behof taga initiativ till de reformer, som äro behöfliga ej blott i fråga om berättelser, som från centralbyrån utgifvas, utan i fråga om hela Sveriges officiella statistik.

I berättelsen om kommunernas finanser för år 1908 lämnas ett sammandrag af lands- och stadskommunernas räkenskaper för året, i förkortad form lydande sålunda:

<i>Debet.</i>	Milj. kr.	<i>Kredit.</i>	Milj. kr.
Tillgångar från 1907:		Skulder från 1907	462,2
fastigheter och		Utgifter	195,2
inventarier.....	524,1	Tillgångar till 1909:	
fordringar, värdepapper, kon-		fastigheter o. in-	
tant m. m.	170,0	ventarier	570,8
	694,1	fordringar, vär-	
Inkomster	155,4	depapper, kon-	
Skulder till 1909	521,6	tant m. m.	195,4
»Skillnad (delvis genom			766,2
ökning af värdet å till-			
gångarna)»	52,5		
	S:ma debet 1,423,6		S:a kredit 1,423,6

Detta är meningslöst. Tillgångsökningen för året utgör 72,1 miljoner kronor, och skillnaden mellan debet och kredit, som uppgår till 52,5 miljoner kronor, är alltså icke »delvis» förklarad genom tillgångsökningen, utan det är tvärtom tillgångsökningen, som blott delvis förklaras genom skillnaden.

Skall tillgångsökningen få upptagas på debetsida, måste också utgifterna därför ingå i kredit (bland utgifterna i öfrigt). Men vid närmare undersökning finner man, att detta endast delvis kan vara fallet. Om till »inkomsterna», 155,4 miljoner kronor, lägges beloppet af upptagna lån, 123,5 miljoner kronor, erhålles kassakontots debetsumma, 278,9 miljoner kronor. Denna motsvaras af »utgifter», 195,2 miljoner kronor, och betalda lån, 63,8 miljoner kronor, summa 259,0 miljoner. På kassakontots kredit finnes alltså en oredovisad balans af 19,9 miljoner kronor, som jämte utgifterna för byggnader m. m. tydligen också måste ha bildat tillgångsökning, antingen genom att användas till uppköp af värdepapper och dylikt eller helt enkelt genom att läggas till kassabehållningen. Fullständigas nu posten för »utgifter» på kreditsidan med dessa 19,9 miljoner kronor, som jämte andra i förut redovisade utgifter ingående belopp bilda utgifter för tillgångsökning, har man full rätt att äfven på debetsidan införa posten tillgångsökning med 72,1 miljoner kronor. Man erhåller då följande sammandrag:

<i>Debet.</i>		<i>Kredit.</i>	
	Milj. kr.		Milj. kr.
Tillgångar från 1907	694,1	Skulder från 1907	462,2
Inkomster	155,4	Utgifter (inkl. utgifter för tillgångsökning)	215,1
Tillgångsökning	72,1	Tillgångar till 1909	766,2
Skulder till 1909	521,6		
S:ma debet 1,443,2		S:ma kredit 1,443,5	

Den oförklarade skillnaden reducerar sig alltså till 0,3 miljoner kronor. Det bör observeras, att samma intetsägande uppställning af ifrågavarande räkenskapsammandrag förekommer i hvarje årgång af ifrågavarande berättelse *alltsedan 1879*; den har sålunda slentrianmässigt upprepat år från år nu i trettio års tid.

I statistiska centralbyråns berättelse om sparbanker är inrymd äfven en särskild redogörelse för »liknande penninginrättningar», de förut s. k. folkbankerna, numera benämnda sparkassor, kreditkassor, kreditbolag eller dylikt. Ehuru jämväl bedrivande sparkasserörelse, hafva dylika inrättningar, såsom allmänt bekant är, en från sparbankerna vidt skild karaktär,

det de utgöra enskilda företag på kooperativ grund, hvilka oftast bedrifva så godt som fullständig bankrörelse, om än i minimal skala. Att icke samma formulär kan vara användbart för redovisning af dessa penninginrättnings verksamhet som för sparbankerna, är sålunda tydligt. Äfven förefinnas några afvikelser i formulären, men de äro så otillräckliga, att t. ex., enligt hvad i berättelsen för 1908 meddelas, i kolumnen för »inkomster under året» inräknas ej blott »årets bruttovinst, beräknad efter afdrag af upplupna räntor å all inlåning», utan äfven »dels inbetalningar å grundfonden (tillika med ränta under året, där sådan särskildt beräknas), möjligen dock i några penninginrättningar efter frånräknande af utbetalningar därifrån, dels alla inbetalningar (och räntor) å reservfonden» m. m., och i kolumnen för »afskrifningar» måst upptagas »jämväl uttagningar från grundfonden äfvensom vinstutdelning eller grundfondersränta, där sådan plägar beräknas» m. m. I föregående årgångar af berättelsen hafva försök varit gjorda att beräkna beloppen af hvarje särskild sådan »inkomst» eller »afskrifning», men dessa försök synas numera hafva öfvergifvits. Dessa bristfälliga redovisningar räkna sina anor ända från den första årgången af ifrågavarande berättelse, årgången 1893; någon åtgärd för bristens afhjälpande har under hela denna tid icke vidtagits.

Afsikten med dessa anmärkningar är ej att klandra statistiska centralbyråns högt förtjänade tjänstemän, utan blott att påvisa, att icke ens den bästa »statistiska utbildning» utesluter förekomsten af väsentliga bristfälligheter. Anmärkningarna äro icke resultat af någon »falletning» utan hafva framkommit vid tillfälligt användande af statistiska centralbyråns berättelser. I och för sig äro de ju icke heller synnerligen märkvärdiga. Men hvad som är att beakta är, att samma olämpliga anordningar och uppställningar så troget gå igen år ifrån år det ena decenniet efter det andra. Och den farhåga, som statistiska kommittén i sitt betänkande uttalar, att statistiken, »isolerad» i statistiska afdelningar i ämbetsverken, »lätt stagnerar och förlorar förmågan att reformera sig själf», bör kanske snarare riktas åt ett annat håll, där den är ännu mer »isolerad».

Den kritik af statistiska kommitténs förslag till allmän organisation af Sveriges officiella statistik, som innehålles i ofvan anförda utlåtande, synes oss beaktansvärd. Att kommittén vid uppgörandet af sitt förslag skänkt alltför liten uppmärksamhet åt den officiella statistikens *främsta* uppgift — som är att vara till gagn för det praktiskt politiska och

administrativa arbetet samt att bidra till vidgande af blicken öfver det stora verklighetsområde, som utgör förvaltningens i vidsträckt mening föremål, och till skärpande af kännedomen såväl om hufvudragen däraf som detaljerna därinom, men icke, annat än i andra hand, att bilda ett mer eller mindre användbart (eller oanvändbart) vetenskapligt forskningsmaterial — förefaller uppenbart. Och att kommittén fäst otillräckligt afseende vid hvad den praktiska erfarenheten på detta område kunnat hafva att säga, synes bestyrkt ej blott af en inom hithörande kretsar vidt utbredd mening, utan äfven af de talrika anmärkningar, som gjorts i officiellt afgifna utlåtanden beträffande detaljer af förslaget.

Härtill kommer ännu en viktig omständighet. Som bekant äro för närvarande särskilda kommitterade, de s. k. departementalkommitterade, sysselsatta med utredning af frågan om ändrad organisation af statsdepartementen, en fråga, hvars lösning möjligen kan komma att innebära en fullständig omläggning af hela systemet för vår centrala förvaltning. Enligt hvad vi inhämtat, har intet samarbete ägt rum mellan dessa kommitterade och statistiska kommittén, och man känner således ej, huruvida med afseende på statistikens ställning inom förvaltningen någon samstämmighet råder mellan departementalkommitterade och statistiska kommittén. Men då statistiken otvifvelaktigt är att betrakta ej som själfständig gren af förvaltningen, utan som en *sida* däraf, lika berörande förvaltningens alla grenar, kan ett förslag till statistikens omorganisation, som icke tar någon hänsyn till en möjligen förestående djupgående omorganisation af hela förvaltningssystemet, icke anses vara så utredt, att det kan föranleda till något slags praktisk åtgärd.

Det är af alla dessa anledningar att förutse, att en eventuell framställning till Riksdagen i fråga om statistikens organisation, som ej kan byggas på annan utredning än den af statistiska kommittén förebragta, icke skall kunna af Riksdagen bifallas. Visserligen kan man tänka sig partiella och möjligen provisoriska åtgärder vidtagna; men i det virrvarr af meningar på detta område, som med anledning af kommitténs utredning framkommit, skulle dessa åtgärder antagligen komma att gå i kompromissens tecken. Men lösningen af en så betydande fråga som denna — vi erinra om att kommitténs förslag till ett statistiskt centralverk, som dock bl. a. ej skulle innefatta t. ex. järnvägsstatistiken, slutar på 322,800 kronor, hvartill kommer öfver 100,000 kronor i tryckningskostnader o. s. v. — får ej ske på grundvalen af en haltande kompromiss mellan åt olika håll dragande önskningsar, utan bör vara byggd på en omsorgsfullt motiverad och klart fattad princip,

om än åt denna i särskilda fall naturligtvis må kunna gifvas en af omständigheterna modifierad tillämpning.

Som det emellertid är ur flere synpunkter högeligen önskvärdt, att åtminstone en eller annan mera trängande åtgärd till statistikens reformering — hvarom Riksdagen för åtta år sedan gjorde underdånig hemställan — må snarast möjligt komma till stånd, anse vi oss böra föreslå, att Riksdagen till Kungl. Maj:t framställer anhållan om en ytterligare utredning af det af statistiska kommittén framställda förslaget till allmän organisation af Sveriges officiella statistik. Vid denna ytterligare utredning — hvori personer, hvilka äro fullt hemmastadda med det statistiska arbetet på det ekonomiska området, böra få deltaga — bör hufvudsaklig hänsyn tagas till statistikens praktiskt administrativa uppgifter; och bör den förnyade utredningen på ett eller annat sätt ställas i samband med den pågående utredningen om statsdepartementens omorganisation eller i lämpliga afseenden anslutas till resultatet däraf. I betraktande af de förarbeten, som äro gjorda, bör denna ytterligare utredning kunna vara afslutad så tidigt under innevarande år, att förslag af Kungl. Maj:t, åtminstone i fråga om åtgärder af mera trängande natur, kunna framläggas till nästa Riksdag.

Bland de åtgärder i detta afseende, som undertecknade för sin del anse mest trängande, är anordnandet af *en finansstatistisk afdelning eller byrå* i finansdepartementet. Statistiska kommittén, som äfven förordat upprättandet af en allmän finansstatistik, motsätter sig dock dennas förläggande till finansdepartementet och anför de särskilda skäl, som enligt kommitténs mening tala däremot. Dessa skäl böra anföras in extenso:

»För att en allmän finansstatistik öfverhufvud skall komma till stånd är det nämligen ett oeftergifligt villkor, att den kommunala finansstatistiken, hvars beskaffenhet är af afgörande betydelse för den allmänna finansstatistiken, utarbetas af samma ämbetsverk som den sistnämnda. Statistiken öfver kommunernas finanser är för närvarande förlagd till statistiska centralbyrån, och en öfverflyttning till finansdepartementet skulle medföra en i och för sig icke önskvärd ytterligare decentralisation af den officiella statistiken. Härtill kommer att den kommunala finansstatistiken i högre grad berör civildepartementets än finansdepartementets förvaltningsområde och att dess förläggning till finansdepartementet bör medföra en öfverflyttning till detta departement jämväl af fattigvårdsstatistiken samt statistiken öfver vägar och skjutsanstalter,

äfvensom den af kommittén föreslagna kommunalstatistiken i öfrigt, då dessa grenar af statistiken sammanhänga med finansstatistiken på ett sätt, som gör deras utarbetande af samma myndighet önskvärdt och i vissa fall nödvändigt. En statistisk afdelning inom finansdepartementet skulle sålunda få sig anförtrodd statistik rörande ämnen, som tillhöra flera andra departements förvaltningsområden. Härtill kommer slutligen, att såsom ofvan (sid. 96) påvisats den kommunala finansstatistiken helst bör vara förlagd hos samma myndighet som bearbetar folkskolestatistiken.»

Ingenting kan vara mera ägnadt än detta resonemang att ställa den formalism och ensidighet, hvarmed statistiska kommittén behandlat frågan om statistikens allmänna organisation, i skarp belysning. Icke ett ord om, icke en tanke på hvad en allmän finansstatistik möjligen skulle ha till uppgift och huru denna uppgift bäst skall kunna tillgodoses, utan blott en erinran om att den allmänna finansstatistiken »sammanhänger» med den kommunala finansstatistiken och denna i sin ordning med fattigvårdsstatistiken, o. s. v. Såsom om »sammanhang» icke funnes mellan samtliga grenar af vare sig statistik eller förvaltning utan att därmed kan motiveras ett sammansläende af dem i allomfattande centralverk.

Det finansstatistiska arbetet bör vara en integrerande del af det finanspolitiska arbetet i allmänhet. Detta är finansstatistikens raison d'être — icke något teoretiskt s. k. »statistiskt behof». Och därmed följer, att detta arbete också skall utföras i finansdepartementet, ej i ett allmänt statistiskt verk, sådant som det af statistiska kommittén föreslagna.

Vi tro, att det skulle vara till gagn för arbetet med de finansiella förhållandenas reformerande och ordnande, att statistiken finge mer än hittills deltaga i själfva rönjningsarbetet på detta område. Ty statistik, som ledes af sakligt intresse, är utan tvifvel väl ägnad att bringa i dagen förhållanden, som därförutan ej skulle vara annat än dunkelt kända, men som, därest de i tid observerats, borde blifva bestämmande för reformarbetets hela utvecklingsgång.

Med afseende på anordningen af en finansstatistik skulle vi därför, utan att nu ingå på en detaljerad motivering, vilja föreslå:

att en finansstatistisk byrå upprättades inom finansdepartementet;

att denna byrå skulle hafva till uppgift, utom att i allmänhet stå till departementschefens tjänst för beredning af ärenden af statistisk natur samt vid planering och genomförande af finansiella reformer, att utgifva en årlig statistik öfver statens finanser och en årlig allmän

finansstatistik, omfattande den senare jämväl en öfverblick öfver landstingens och kommunernas finanser; att publicera de uppgifter om stämpelbeläggningen af handlingar hörande till protokollen öfver lagfarter m. m., hvilka enligt kungl. bref den 12 september 1884 skola i finansdepartementet årligen hopsummeras och vidare bearbetas samt i sammandrag offentliggöras, äfvensom sammandraget af generaltullstyrelsens underdåniga berättelse angående föregående års uppbörd, generalsammandraget öfver bevillningen — hvars utarbetande borde öfverflyttas till denna byrå från statskontoret — kvartalsuppgifterna rörande aktiebolag samt de månadsuppgifter, rörande uppbörd af olika slag, hvilka till finansdepartementet ingå; att noga följa förändringarna i det allmänna ekonomiska tillståndet inom landet, föra en liggare, hvori månad för månad — till jämförelse äfven med förhållandena under förflutna år — borde införas anteckningar om in- och utförsel, järnvägstrafik, bankrörelse, aktiebolags bildande, statsverkets inkomster från skilda uppbördsällor m. m., och i samband därmed tidigast möjligt hvarje år offentliggöra de statistiska uppgifter till belysande af de ekonomiska förhållandena under närmast förflutna år, hvars utgifvande af statistiska kommittén föreslagits; äfvensom att utarbeta en årlig allmän prisstatistik;

samt slutligen att åt statistiska centralbyrån eller det ämbetsverk, som kan komma att träda i dennas ställe, uppdrages att utgifva, såsom förut, men enligt förbättrad plan, en årlig kommunal finansstatistik och dessutom statistik öfver fromma stiftelser samt möjligen förmögenhets- och inkomststatistik äfvensom fastighetsstatistik — detta dock under förutsättning att i finansdepartementet finnes en statistisk byrå, som ägnar uppmärksamhet åt statistiska centralverkets arbetsresultat och öfvertager det till vidare behandling.

På grund af hvad vi här anfört, få vi vördsamt hemställa,

att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t behagade anhålla, att, innan förslag till någon ny genomgripande förändring inom den statistiska förvaltningen i anledning af statistiska kommitténs betänkande förelägges Riksdagen, detta betänkande må underkastas en ytterligare utredning, hvilken torde böra sättas i samband med den pågående utredningen om statsdepar-

tementens omorganisation och företagas så tidigt, att med stöd häraf förslag i ämnet om möjligt må kunna föreläggas nästa Riksdag,

och att Kungl. Maj:t behagade låta utarbета och för nästkommande års Riksdag framlägga förslag till anordnande inom finansdepartementet af en allmän finansstatistik.

Stockholm den 3 februari 1911.

Gustaf Kobb.

Erik Palmstierna.

I motionens syfte instämmer:

Axel Schotte.